

Magazine on Low External Input Sustainable Agriculture

ਮਾਰਚ, 2026, ਅੰਕ 32

LEISA
INDIA
ਖਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਨ

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦਾ 32ਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਕ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਮੂਲ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

AME Foundation
No. 204, 100 Feet Ring Road, 3rd Phase
Banashankari, 2nd Block, 3rd Stage,
Bangalore 560085 India
Tel: +91-080-355845528
E-mail: leisaindia@yahoo.co.in

ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ

ਕਿਸਾਨ ਭਵਨ, ਗਲੀ ਨੰ: 5, ਆਰ.ਵੀ. ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਗਰ, ਬਾਜ਼ਾਖਾਨਾ ਰੋਡ,
ਜੈਤੋ-151202 ਸੰਪਰਕ : 01635-231415, 503415
ਵੈਬਸਾਈਟ : www.khetivirasatmission.org
ਈਮੇਲ : khetivirasatmission@gmail.com

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਏ.ਐੱਮ.ਈ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ
ਆਈ.ਐੱਲ.ਈ.ਆਈ.ਏ. ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਟੀ. ਐੱਮ. ਰਾਧਾ, ਏ.ਐੱਮ.ਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ
ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੰਪਾਦਕ: ਕੇ.ਵੀ.ਐੱਸ. ਪ੍ਰਸਾਦ, ਏ.ਐੱਮ.ਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ
ਸਹਾਇਕ ਸੰਪਾਦਕ : ਲਲਿਥਾ ਸੁਕਬੀਵਾਲ
ਸੰਪਾਦਕ ਮੰਡਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਣ : ਓਮੇਦਰ ਦੱਤ, ਅਮਨਜੋਤ ਕੌਰ
ਪ੍ਰਬੰਧ: ਜੀ.ਜੀ. ਰੁਕਮਣੀ, ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਜਨਾ ਏ.ਐੱਮ.ਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ,
ਲੇਆਉਟ ਅਤੇ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ : ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਡਿਜ਼ਾਈਨ : ਹਰਮੇਲ ਪਰੀਤ
ਆਵਰਣ ਫੋਟੋ : ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ
ਲੀਜ਼ਾ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ : ਫਾਰਮਿੰਗ ਮੈਟਰਜ਼ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)
ਲੀਜ਼ਾ ਰੀਵਿਸਟਾ ਡੇ ਐਗਰੋਈਕੋਲੋਜ਼ੀਆ (ਲਾਤੀਨੀ ਸੰਸਕਰਣ)
ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਕੰਨਾੜਾ, ਤਾਮਿਲ, ਉੜੀਆ, ਮਰਾਠੀ, ਹਿੰਦੀ
ਅਤੇ ਤੇਲਗੂ ਸੰਸਕਰਣ)
ਐਗਰੀਡੇਪ (ਪੱਛਮੀ ਅਫਰੀਕਾ, ਫਰੈਂਚ ਸੰਸਕਰਣ)
ਐਗਰੀਕਲਚਰਜ਼ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸਿਅੰਸ ਏਮ ਐਗਰੋਈਕੋਲੋਜ਼ੀਆ :
ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ
ਬੋਆਬਾਬ(ਈਸਟ ਅਫਰੀਕਾ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ)

ਸੰਪਾਦਕ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ
ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਬੰਧਤ ਲੇਖਕ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

**ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਮ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦਮ
ਸਦਕਾ ਏ.ਐੱਮ.ਈ. ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ**

ਏ.ਐੱਮ.ਈ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਰਵਾਇਤੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਘੱਟ ਬਾਹਰੀ ਆਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਰਾਹੀਂ ਟਿਕਾਊ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਏ. ਐੱਮ. ਏ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੱਖਣ ਦੇ ਅਰਧ ਖੁਸ਼ਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਤਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਬਦਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਗਿਆਨ ਵਧਾਉਣ, ਸਿਖਲਾਈ, ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਵੰਡਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਏ. ਐੱਮ.ਈ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗੁੰਝਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਛੁਕ ਕਿਸਾਨ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਵੇਂ ਖੇਤੀ ਪੱਧਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੇਖਣ-ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਲਾਇਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

www.amefound.org
ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਟਰਸਟੀ : ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨਜੀਵ ਸਿੰਘ ਆਈ.ਏ.ਐੱਸ. (ਰਿਟਾ.) ਚੇਅਰਮੈਨ : ਡਾ. ਸੁਮਿਤਾ ਪ੍ਰੇਮਚੰਦਰ, ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ; ਡਾ. ਐੱਨ ਜੀ ਹੇਗਡੇ, ਖਜਾਨਚੀ; ਮਿਸੇਜ ਰੇਨੁਕਾ ਚਿਦੰਮਬਰਮ, ਮੈਂਬਰ; ਸ਼੍ਰੀ ਮੇਲੋਏ ਬੈਨਰਜੀ, ਮੈਂਬਰ।

ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਸਵੈਨਿਰਭਰ, ਸਵੈਮਾਣੀ, ਸਵੈਦਸ਼ੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਰਚ 2005 ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਖੇਤੀ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਰਸਾਇਣਕ ਖੇਤੀ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਮੁਕਤ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰ ਮੁਕਤ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। (www.khetivirasatmission.org)
ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1958 ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਇਹ ਜਰਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਬਿਸ਼ਪ ਦੀ ਵਿਕਾਸਤਮਕ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਮਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ 50 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਅਫਰੀਕਾ, ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਲੈਟਿਨ ਅਮਰਜੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਜਾਤੀ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿੱਤ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੈ। ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਆਪਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਬਦਲਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। (www.misereor.de; www.misereor.org)

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ,
ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ 32ਵਾਂ ਅੰਕ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਏ. ਐੱਮ.ਈ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਖੇਤੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਘਾਰੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੋਹੱਦ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹਾਂ, ਇਸ ਪਿਆਰ ਸਦਕਾ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਅਰਥਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਹਥਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਖੇਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਾਇਕ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਚ ਚੰਗੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੇਤੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਆਜੀਵਕਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਸਾਧਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੇਤਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਮਯਾਬ ਤਜਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਪੱਖੀ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਸਾਂਝਾ ਕਰੀਏ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਾਂਗ ਹਥਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਣ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉੱਤਰੇਗਾ।

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ

ਲੀਜ਼ਾ ਘੱਟ ਬਾਹਰੀ ਆਗਤਾਂ (ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣ ਦਵਾਈਆਂ) ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇੱਕਮਿੱਕਤਾ ਰਾਹੀਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਲੀਜ਼ਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਰਵਉੱਤਮ ਇਸਤੇਮਾਲ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੀਜ਼ਾ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਢਾਲਣ ਲਈ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸਹਿਭਾਗੀ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਕੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਗਲੇਰੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਲੀਜ਼ਾ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ...

ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਬਾਂ ਵਿੱਚ

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ

ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਆਜੀਵਿਕਾ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪੋਸ਼ਣ, ਚੱਕਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਵਾਸਨ ਨੇ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 500 ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਨਾ 5

ਪੰਨਾ 9

ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਦੀਵਾਸੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ

ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਭਿੰਨ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਘਟਕਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਇਸ ਮਾਡਲ ਨੇ ਆਮਦਨੀ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪੋਸ਼ਣ, ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਦਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ

ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਟਿਕਾਊਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਫਲ ਨੇ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਉੜੀਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 7000 ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਪੰਨਾ 12

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਸਰੰਖਿਅਣ ਆਸਾਮ ਦੇ ਰਾਭਾ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੱਛੀ ਫੜਨਾ

ਪੂਰਵ-ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੁੱਝ ਸਭਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਜਲੀਯ ਪਰਿਸਥਤਕੀ ਤੰਤਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਆਜੀਵਿਕਾ ਦਾ ਅਭਿੰਨ ਅੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸਰੰਖਿਅਤ ਰੱਖਣ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਨਦੀਆਂ, ਧਾਰਾਵਾਂ, ਦਲਦਲੀ ਭੂਮੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਥ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਨਾ 14

ਨੀਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨਾ

ਨੀਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਆਰਥਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ, ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਗਾਰਕ ਆਜੀਵਿਕਾ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਚੀਲੀ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਆਧਾਰਿਤ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਪੰਨਾ 18

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਭਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਕ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ 6 ਤੋਂ 7% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 14 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਮੰਗ ਨੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫੀਡ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਅਸਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਉੱਪਰ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਂ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਛੇਰਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਂ ਨਦੀਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਉੱਪਰ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਧਦੀ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਕਾਫੀ ਵਧੀਆ ਮੌਕੇ ਹਨ।

ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੱਦਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਸੰਤੁਲਨ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਰੰਖਿਅਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾ ਕੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਤੰਤਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘਟਕ ਦੂਸਰੇ ਘਟਕ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤ ਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੋ ਤਾਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਲੀਯ ਪੌਦਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੜੀ ਫਸਲ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ 43,600 ਏਕੜ ਦੇ ਲਗਭਗ ਖੇਤਰ ਉੱਪਰ ਮੱਛ. ਪਾਲਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਦਰ 6.5 ਟਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਕਾਰਪ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਝੀਗਾਂ ਅਤੇ ਕੈਟਫਿਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦੇ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਉਦਯੋਗ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 500 ਕਰੋੜ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਤਸਯ ਸੰਪਦਾ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਉਮੀਦ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਅੰਕ ਪਸੰਦ ਆਵੇਗਾ।

ਧੰਨਵਾਦ

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ

ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ

ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਪਾਤਰਾ ਅਤੇ ਐਮ ਐਲ ਸੰਨਿਆਸੀ ਰਾਓ

ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਆਜੀਵਿਕਾ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪੋਸ਼ਣ, ਚੱਕਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਵਾਸਨ ਨੇ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 500 ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਟੋਭੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਸ਼ਨ

ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਖਾ ਵਾਲੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਅਣਗਿਣਤ ਛੋਟੇ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਲਈ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਘਨ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦਕਿ 0.10 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2 ਏਕੜ ਤੱਕ ਦੇ ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਬਾਂ ਵਾਲੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿਵਸਥਾ (ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਮੱਛੀ ਦਾ ਚਾਰਾ ਅਤੇ ਜਾਂਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਹੈ।

ਵਾਸਨ, ਇੱਕ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ, ਇੱਕ ਸਮੁਦਾਇ ਕੇਂਦਰਿਤ "ਐਗ੍ਰੋਈਕੋਲੋਜੀਕਲ ਇਨਟੈਨਸੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਆਫ ਲੈਂਡਸਕੇਪਸ" ਨਾਮ ਦੀ ਪਹਿਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਲੈਂਡਸਕੇਪ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ

ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਪਹਿਲ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ, ਚੱਕਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਖਾਧ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਏਐਸਆਰ ਅਤੇ ਮਾਨਯਮ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਨੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਪਣਾਉਣ, ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਭੋਜਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਏਐਸਆਰ ਅਤੇ ਮਾਨਯਮ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ 224 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 500 ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂਕੀਤੀ ਗਈ।

ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣੀ ਅਨੁਕੂਲੀਕਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਕਦਮ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਦੀਵਾਸੀ ਕਿਸਾਨ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸੀਮਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਧੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਨਾ ਮਿਲਣਾ, ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ, ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਕਮੀ।

ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਿਆਇਤੀ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਉੱਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਵੀ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪਹਿਲ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ 2017 ਵਿੱਚ ਅਰਕੂ ਅਤੇ ਸੀਤਾਮਪੇਟਾ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ 46 ਤਾਲਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਰੂਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 2018 ਵਿੱਚ 199 ਤਾਲਾਬਾਂ ਲਈ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਵਾਸਨ ਨੇ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 434 ਤਾਲਾਬਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾਬਾਰਡ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਕਨੀਕੀ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ।

ਇਸ ਪਹਿਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੱਤਾਂ ਉੱਪਰ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ :-

1. ਮੈਪਿੰਗ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ : ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਲ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਵਾਸਨ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਈਪੀਆਰਏ ਟੂਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ। ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ ਡਿਜੀਟਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਗੂਗਲ ਅਰਥ ਮੈਪ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਿੰਟ ਆਊਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਜਲ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਵਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਪਰ ਤਾਲਾਬਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਲਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸਥਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

2. ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਪੈਕੇਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ : ਇਹ ਜਲ ਸਰੋਤ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਮੌਸਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨਾ ਵਿੱਚ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਣੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਉਪਲਬਧ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਦੇ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਰਸਾਇਣਿਕ/ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ (ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੱਕ ਸਭ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਕੇਜ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੀ ਖੇਤਰ ਤਾਲਾਬ : ਕੀਲੋ ਗਾਸੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਕੋਟੀਆ ਆਦੀਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ 54 ਸਾਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਕੀਲੋ ਗਾਸੀ, ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਏਐਸਆਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡੰਬਰੀਗੁਡਾ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸੇਵਵਾ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪੋਡਾਗੁਡਾ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। 2019 ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਯੋਜਨਾ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ। ਉਸਨੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਉੱਚੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਝਰਨੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਦੇ ਤਾਲਾਬ ਵੱਲ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਈ ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰੋਤ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਗਿਆ। 2021 ਵਿੱਚ ਵਾਸਨ ਨੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਸੰਭਾਵੀ ਖੇਤਰ ਤਾਲਾਬਾਂ ਨੂੰ ਜੀਓਟੈਗ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੀਲੋ ਗਾਸੀ ਦਾ ਖੇਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਦੂਸਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਆਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਚੰਪਾ ਨੇ ਵੀ ਨਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪੂਰੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ।

ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਟਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 16500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨੀ ਹੋਈ ਜਦਕਿ ਤਾਲਾਬ ਸਿਰਫ 10 ਸੈਂਟ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਸੀ। ਖੇਤ ਦੇ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੀ 20 ਸੈਂਟ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਰ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 26,500 ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਹੋਈ। ਕੀਲੋ ਦੀ ਇਸ ਸਫਲਤਾ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਵੀ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿੱਚ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਗਿਆਨਵਾਨ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣ ਗਿਆ।

ਆਦੀਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਪਲਵਕ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਮੁਰਗੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਜੀਵਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਹ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਤਪਾਦਨ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖੇਤਰ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਇਸਲਈ ਆਸਪਾਸ ਦੇ ਤਾਲਾਬਾਂ ਤੋਂ ਰੋਗਮੁਕਤ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਸੰਭਵ ਹੋ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੱਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਦੀ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

3. ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ : ਸਘਨ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਲਈ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਲੱਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ 30 ਤੋਂ 50 ਜਲ ਸਰੋਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਐਫਆਰਪੀ) ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤਿਭਾਗੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਐਫਆਰਪੀ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲੱਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸੀਜ਼ਨ ਸਹਾਇਤਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਚਾਰਟ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇ। ਐਫਆਰਪੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਧਾਰਤ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2022 ਵਿੱਚ ਵਾਸਨ ਨੇ 30 ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਨਤ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਆਪੂਰਤੀ ਅਤੇ ਕਟਾਈ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਉੱਪਰ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਟ੍ਰੇਨਰਾਂ ਦੀ ਦੋ ਮਾਡਿਊਲ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਮਾਡਿਊਲ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲਗਾਏ ਗਏ।

ਮਾਡਿਊਲ 1 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਸਟਾਕਿੰਗ (ਤਾਲਾਬ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ), ਫਿੰਗਰਲਿੰਗ ਸਟਾਕਿੰਗ (ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਛੱਡਣਾ) ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੈਟਿੰਗ (ਤਾਲਾਬ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਾ) ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ, ਬੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 2024 ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਐਫਆਰਪੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਸਰਵਉੱਤਮ ਪੱਦਤੀਆਂ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਫੀਡ ਮਿੱਲ ਸੰਚਾਲਨ, ਨਮੂਨਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਕਟਾਈ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਆਦਿ ਸਹਿਤ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਪੱਦਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਫਆਰਪੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ

ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ :

1. ਤਾਲਾਬਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੈਪਿੰਗ ਕਰਨਾ (ਸੰਭਾਵਿਤ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਜੀਓ ਟੈਗਿੰਗ)
2. ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਾਲਾਬਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ।
3. ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਮੱਛੀ ਬੀਜ (ਛੋਟੀ/ਸਾਲ ਭਰ ਦੀ ਪਨੀਰੀ) ਦੀ ਆਪੂਰਤੀ, ਰੱਖ-ਰੱਖਾਅ ਅਤੇ ਸਟਾਕਿੰਗ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ
4. ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰੇਲ ਨੈਟਿੰਗ ਦੇ ਰੱਖ ਰੱਖਾਅ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਫਿਸ਼ ਕਾਰਡ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ
5. ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ ਤਾਲਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਦਿਨ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨਾ।

4. ਡਾਟਾਬੇਸ, ਡਿਜੀਟਲ ਟੂਲ ਕਿੱਟ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ :

ਓਡੀਕੇ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਬਾਈਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਰੇਕ ਕਲੱਸਟਰ ਵਿੱਚ, ਲਗਭਗ 30 ਤੋਂ 50 ਜਲ ਸਰੋਤ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਕਿ 5-6 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਲ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ - ਮੌਸਮੀ ਅਤੇ ਬਾਰਾਮਾਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਸ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਓਡੀਕੇ ਐਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੀਓ ਟੈਗ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਨੈਲੋ-ਨਾਲ ਹੀ ਵੈੱਬ ਸਰਵਰ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਟੀਮ ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ (ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ) ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਚਰਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਦੀ ਕੁੱਲ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਰਵੇਖਣ ਦੌਰਾਨ ਜਲ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ, ਜੀਓ ਟੈਗਿੰਗ ਆਦਿ ਲਈ ਕਿਊਜੀਆਈਐਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਾਸਿਕ ਐਮਆਈਐਸ ਡੇਟਾ 3 ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਖਾਦ ਡੇਟਾ, ਵਿਕਾਸ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਵਾਢੀ ਡੇਟਾ। ਫਰਵਰੀ 2025 ਤੱਕ ਡੇਟਾ ਦੇ 2051 ਰਿਕਾਰਡ ਵੈੱਬ ਸਰਵਰ/ਪੋਰਟਲ ਉੱਪਰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ।

5. ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ/ਵਿਤਰਣ:

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ ਵਾਲੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੱਛੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਸਦੇ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਸੰਗਠਿਤ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਦੋ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਐਫਪੀਓ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਲਗਭਗ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਐਫਪੀਓ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 300-400 ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜੀਕਰਨ ਕਰਵਾਇਆ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਐਫਪੀਓ ਤੋਂ ਐਫਆਰਪੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਪਲਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਨਾਬੇਸ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਆਰਡਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਵਿਕ੍ਰੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਗ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਕ੍ਰੇਤਾ ਨੂੰ ਕਲੱਸਟਰ ਮਾਰਗਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰਾਂ ਉੱਪਰ ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਇਹਨਾਂ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਬੀਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਫਆਰਪੀ ਵਿਕ੍ਰੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਕੇ ਬੀਜ ਵੰਡਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਆਪੂਰਤੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ (ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਤਾਪਮਾਨ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਢਲ ਸਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ) ਨੂੰ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਫਆਰਪੀ ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਕਿਸਾਨ ਉਤਪਾਦਕ ਸੰਗਠਨ (ਐਫਪੀਓ) ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

6. ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਉਪਕਰਨਾਂ/ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਯਮਿਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਆਸਾਨ ਪਹੁੰਚ :

ਛੇ ਕਸਟਮ ਹਾਇਰਿੰਗ ਸੈਟਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇੱਕ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਜਿੰਮੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮਾਲਕਾਨਾ ਹੱਕ ਸਮੁਦਾਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਜਿਵੇਂ ਜਾਲ (ਕਾਸਟ ਜਾਲ, ਡਰੈਗ ਜਾਲ ਅਤੇ ਹਾਪਾ ਜਾਲ) ਵਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ (ਛੋਟੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਪ ਦੇ ਲਈ), ਪਲੈਂਕਟਨ ਜਾਲ, ਪੀਐਚ ਮੀਟਰ ਆਦਿ ਕਸਟਮ ਹਾਇਰਿੰਗ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਐਫਆਰਪੀ ਅਤੇ ਮੱਤੀ ਪਾਲਕ ਕਿਸਾਨ ਸਮੁਦਾਇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਮੂਲੀ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਫਾਇਤੀ ਦਰਾਂ ਉੱਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਕਰਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਸਟਮ ਹਾਇਰਿੰਗ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ 60,000 ਤੋਂ 80,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਫਆਰਪੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਟਰੇਲ ਨੈਟਿੰਗ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਚਾਰੇ ਅਤੇ ਖਾਦ ਦਾ ਡੇਟਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਰ ਆਦਿ ਡੇਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਓਡੀਕੇ ਐਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੱਤੀ ਪਾਲਕ ਨਿਯਮਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਡੇਟਾ ਕਾਰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਡੇਟਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਰਡ ਵਾਧੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤ ਦਿਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਸਮੁੱਚੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹਨ।

7. ਮੱਛੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਉੱਦਮ ਰਾਹੀਂ ਚੱਕਰੀ ਆਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ :

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਦੀ ਲਾਗਤ ਕੁੱਲ ਖਰਚ ਦਾ 60 ਤੋਂ 70% ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਮੱਛੀ ਦਾ ਚਾਰਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਠਿਨਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰੋਪਰਿਕ ਚਾਰਾ ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕੀਮਤ 60 ਤੋਂ 80 ਰੁਪਏ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਚ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰੋਪਰਿਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਮਲ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੜਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨ ਅਤੇ ਊਰਜਾ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਸਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਟ ਉਤਪਾਦਨ ਲਾਗਤ 'ਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਚਾਰਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਸਥਾਨਕ ਚਾਰਾ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਮੂਲ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਰਾਈਸ ਬਰਾਨ , ਸੁਹੰਜਨਾ/ਕੋਲੋ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਖਲ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸਦੀ ਕੀਮਤ ਲਗਭਗ 35 ਤੋਂ 45 ਰੁਪਏ ਪਈ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜਰੂਰਤਾਂ , ਚਾਰਾ ਖਵਾਉਣ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਣ ਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 7 ਦੇ ਕਰੀਬ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਚਾਰਾ ਮਿੱਲਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਮਿੱਲਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਈ ਕਲੱਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੀ ਫੀਡ ਮਿੱਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਲਵਰਾਈਜ਼ਰ ਅਤੇ ਪੇਲੇਟਾਈਜ਼ਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਮਹਿਲਾ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ, ਮੱਛੀ ਫੀਡ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਘਰੇਲੂਮਹਿਲਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਦਮੀ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਐਫਆਰਪੀ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਵਾਲੀ ਮਿਲ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉੱਦਮੀ ਬਣ ਸਕਣ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਇਹਨਾਂ ਉੱਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉੱਦਮੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸੁਕਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਪਲਬਧ ਉਚਿਤ ਭੰਡਾਰਣ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਲਾਬਾਂ ਦੀ ਵਿਣਤੀ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਉੱਦਮੀ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਬਣਦਾ ਹੈ।

8. ਮੱਛੀ ਦੀ ਵਾਢੀ ਵਾਲਾ ਖੇਤ ਦਿਨ : 'ਮੱਛੀ ਦੀ ਵਾਢੀ ਤਿਉਹਾਰ' ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਆਯੋਜਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਫਸਲ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਮੀਦ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਮਿਲੇਗਾ।

'ਮੱਛੀ ਵਾਢੀ ਦਿਵਸ' ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਮੌਸਮ (ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਰਚ/ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ) ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਖੇਤ ਤਾਲਾਬ ਉੱਪਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਸਲ ਵਾਢੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਸਾਲ ਅਜਿਹੇ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ 50 ਤੋਂ 100 ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਨਤੀਜਾ

ਇਸ ਪੂਰੀ ਪਹਿਲ ਵਿੱਚ, ਨਿਵੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਐਫਆਰਪੀ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ, ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਸੰਸਾਧਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਤਰੀਕਾ 4 ਰਾਜਾਂ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਓੜੀਸ਼ਾ, ਝਾਰਖੰਡ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 7017 ਆਦੀਵਾਸੀ ਕਿਸਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ 3367 ਏਕੜ ਜਲ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਕਦ ਜਾਂ ਵਸਤੂਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਐਫਆਰਪੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫੀਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਅਤੇ ਰਾਜੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸੰਦਰਭ

State of World Fisheries and Aquaculture
2024. FAO Rome, 2024.

ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਪਾਤਰਾ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਫਸਰ (ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ), ਵਾਸਨ
(ਵਾਟਰਸ਼ੈੱਡ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਐਂਡ ਐਕਟੀਵਿਟੀਜ਼ ਨੈੱਟਵਰਕ),
ਹੈਦਰਾਬਾਦ

ਈਮੇਲ : priyanka@wassan.org

ਡਾ. ਐਮ. ਐੱਲ. ਸੰਨਿਆਸੀ ਰਾਓ

ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਵਾਸਨ
(ਵਾਟਰਸ਼ੈੱਡ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਐਂਡ ਐਕਟੀਵਿਟੀਜ਼ ਨੈੱਟਵਰਕ),
ਹੈਦਰਾਬਾਦ

ਈਮੇਲ : sunny@wassan.org

Source : Sustainable Aquaculture

LEISA INDIA, Vol-27, No.1, March 2025, P.- 6-11

ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆਦੀਵਾਸੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ

ਯੋਗੇਸ਼ ਸਾਵੰਤ, ਸ਼ੈਲੇਸ਼ ਭਗਤ, ਕੈਲਾਸ਼ ਕੁੰਭਾਰੇ ਅਤੇ ਸਾਗਰ ਜਾਦਵ

ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂਕੀਤੀ ਗਈ ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਭਿੰਨ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਘਟਕਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਇਸ ਮਾਡਲ ਨੇ ਆਮਦਨੀ, ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਪੋਸ਼ਣ, ਖੇਤੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਤਾਜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕਬਾਇਲੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਣ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 1.45 ਕਰੋੜ ਦੇ ਲਗਭਗ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਾਜੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵੀ ਆਜੀਵਿਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਘਟਕੇ ਜਲ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਵਧਦੇ ਜਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਗੜ੍ਹਚਿਰੋਲੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਏਟਾਪੱਲੀ ਅਤੇ ਭੰਬਰਗੜ੍ਹ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਏਟਾਪੱਲੀ ਅਤੇ ਭੰਬਰਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ 80% ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਬਾਦੀ ਆਦੀਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰ-ਬਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਜੰਗਲ ਹੇਠ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਜੰਗਲੀ ਸਰੋਤਾਂ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਜਲਵਾਯੂਪਰਿਵਰਤਨ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਘਟਣ ਅਤੇ ਘਟਦੀ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ - ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੌਕਾ

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੱਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਕੁੱਝ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਤਲਾਬ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਬੋਦੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੋਦੀਆਂ ਖਰੀਫ਼ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੋਕੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤਮਕ ਸਿੰਚਾਈ ਸੁਵਿਧਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਘਰੇਲੂ ਖਪਤ ਲਈ ਬੋਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਛੀਆਂ ਵੀ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਰਵੇਖਣ ਦੌਰਾਨ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਬੋਦੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫਸਲ ਉਗਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਸੀ। ਇਸਲਈ ਬੀਏਆਈਐਫ ਵਿਕਾਸ ਖੋਜ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਵਿਕਾਸ ਬੈਂਕ (ਨਾਬਾਰਡ) ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਹਿਲ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਲੋੜਵੰਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਆਤਮਨਿਰਭਰਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਪਹਿਲ 8 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਲਚੀਲੇਪਣ ਦੀ ਅਵਧਾਰਨਾ

ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਖੇਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਚੱਕਰ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਉੱਪਰ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹਨਾਂ ਬੋਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਧਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲੀ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਬਣਨਗੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਬੱਤਖ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਤਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿੱਠਾਂ ਜਲੀ ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਈ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਵਧੇਗੀ ਜੋ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਟਾ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਪਾਣੀ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰੇਗਾ।

ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 8 ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਯੋਜਨ ਸਮਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ "ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਯੋਜਨ ਸਮਿਤੀ" ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਯੋਜਨ ਸਮਿਤੀਆਂ ਬੋਦੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਿਤੀਆਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਪਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਖਰੀਦ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰੇਗੀ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀਆਂ ਛੱਡਣ, ਫੀਡ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਮੱਤੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਖੇਤ ਦੇ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 300 ਦੇ ਲਗਭਗ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੜੀਆ ਭਾਸ਼ਾ ਜੋ ਕਿ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਏਆਈਐਫ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮਰਾਠੀ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ। ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਮੜੀਆ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਆ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲ

ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੋਕੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਲਈ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਜਲ ਆਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੋਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਾਦ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੰਡਾਰਣ ਸਮਰੱਥਾ ਘੱਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬੋਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਾਦ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੱਢੀ ਗਈ

ਸਾਰਣੀ 1 : ਸਰੋਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਲਾਨਾ ਆਮਦਨੀ

ਪਹਿਲ	ਪਹਿਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਰੁਪਏ)	ਪਹਿਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਰੁਪਏ)
ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ	5313	22400
ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ (ਮੁਰਗੀ ਤੇ ਆਂਡੇ)	0	19512
ਬਾਗੀਚੀ ਵਿੱਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ	0	6653
ਖਰੀਫ਼ (ਝੋਨਾ)	35220	47560
ਰਬੀ (ਚਨਾ)	0	4660
ਗ਼ੈਰ ਲੱਕੜੀ ਵਣ ਉਤਪਾਦਕ	4500	4500
ਕੁੱਲ	45153	105285

ਗਾਦ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਦੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਬੋਦੀਆਂ ਦਾ ਮਾਪ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਸਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਬੋਦੀਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਜੁਤਾਈ ਅਤੇ ਚੂਨਾ ਲਗਾਉਣ ਵਰਗੇ ਕੰਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁੱਖ ਮੱਛੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਹੂ, ਕਟਲਾ, ਗ੍ਰਾਸ ਕਾਰਪ ਅਤੇ ਕਾਮਨ ਕਾਰਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਗਤੀਵਿਧੀ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਲਾਭ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਸਤਹੀ ਫੀਡਰ, ਹੇਠਲਾ ਫੀਡਰ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੀਡਰ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਤਲਾਬ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਰ, ਖਲ ਅਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਲਈ, ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ੁਰੂਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਬੋਦੀਆਂ ਉੱਪਰ ਮਚਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਖੁੱਡੇ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਬੜਾ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿੱਠਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਅੰਡੇ ਅਤੇ ਮੁਰਗੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵਾਧੂ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਟੀਕਾਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪੱਦਤੀਆਂ ਲਾਗੂਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਵਲ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਹੈ, ਇਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਉੱਨਤ ਖੇਤੀ ਪੱਦਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੀਤਾਫਲ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂਜਿਹੀਆਂ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਬੋਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੌਸ਼ਕ ਬਗੀਚੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹਨਾਂ ਬੋਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੇਤ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਸਲ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਆਪੂਰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਖਾਦ ਅਤੇ ਵਰਮੀ ਕੰਪੋਸਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਵਣ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਰੱਖ-ਰੱਖਾਅ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਨਤੀਜਾ

ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਰਿਣਾਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:-
 ਹਰੇਕ ਬੋਦੀ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਔਸਤ ਮਾਤਰਾ ਲਗਭਗ 30 ਕਿਲੋ ਪ੍ਰਤਿ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਬਿਹਤਰ ਪੱਦਤੀਆਂ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਦੀ ਪ੍ਰਤਿ ਸਾਲ ਲਗਭਗ 128 ਕਿਲੋ ਮੱਛੀ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨ 45000 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਲਗਭਗ 1 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਫਲਦਾਰ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਮਦਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ

ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੱਛ, ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਰਣੀ 1 ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਹਿਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਰੋਤਵਾਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅ ਬਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ। ਇਸਨੂੰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰ ਬੋਦੀਆਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸਦੇ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਗੀ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਕਈ ਹੋਰ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾੜੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮੱਛੀਆਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬੋਦੀਆਂ ਨੇੜੇ ਆਪਣਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਸਥਾਈ

ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੈ। ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਵਾਲੀ ਵਾੜ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਸਤਾ

ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਹੁਣ ਤੱਕ 226 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਪੜਾਅ ਵੇਲੇ 600 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕਮਾਈ ਦੇ ਕਈ ਰਾਹ ਕੱਢੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਬੋਦੀ ਆਧਾਰਿਤ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣੇ ਵਿਭਿੰਨ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਘਟਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਖੇਤ ਦੇ ਲਚੀਲੇਪਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟਿਕਾਊਪਣ ਵੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਦੁਹਰਾਉਣਯੋਗ ਮਾਡਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਰਾਹੀਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਆਮਦਨ ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਯੋਗੇਸ਼ ਸਾਵੰਤ

ਮੁੱਖ ਥੀਮੈਟਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਾਰਜਕਾਰੀ

(ਖੇਤੀ ਆਧਾਰਤ ਆਜੀਵਿਕਾ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂਕਾਰਵਾਈ)

ਬੀਏਆਈਐਫ ਵਿਕਾਸ ਖੋਜ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ

ਬੀਏਆਈਐਫ ਭਵਨ, ਡਾ. ਮਨੀਭਾਈ ਦੇਸਾਈ ਨਗਰ ਵਾਰਜੇ

ਪੁਣੇ - 411058

ਈਮੇਲ :- ygsawant@baif.org.in

Source : Sustainable Aquaculture

LEISA INDIA, Vol-27, No.1, March 2025, P. 12-15

ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਦਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ

ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ

ਬੇਟਿਨਾ ਰੇਨਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿਨਹਾ

ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਟਿਕਾਉਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਫਲ ਨੇ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਉੜੀਸ਼ਾ ਵਿੱਚ 7000 ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਧਨ-ਕੁਸ਼ਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ ਨਾਲ ਸਸ਼ਕਤ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਮੱਛੀਪਾਲਣ ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਸਧਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਸਟੇਨੇਬਲ ਐਕੁਆਕਲਚਰ ਫਾਰ ਫੂਡ ਐਂਡ ਲਾਈਵਲੀਹੁੱਡ (ਸਫਲ) ਦੇ ਨਾਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਰਮਨ ਸੰਘੀ ਆਰਥਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ (ਬੀਐਮਐੱਫ) ਦੁਆਰਾ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਫਲ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ, ਪਸ਼ੂਪਾਲਣ ਅਤੇ ਡੇਅਰੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਡਾਇਚੇ ਗੇਸੇਲਸ਼ਾਫਟ ਫਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜੁਸਾਮੇਨਾਰਬੀਟ (ਜੀਆਈਜ਼ੈੱਡ) ਜੀਐਮਬੀਐਚ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਉੜੀਸ਼ਾ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਆਸਾਮ ਦੇ 12 ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ ਉੜੀਸ਼ਾ ਦੇ 5 ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ 7000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ

ਜਿਸ ਨਾਲ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਪੱਦਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਨਦੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਤੱਟ ਉੱਪਰ ਸਥਿਤ ਦੋਰੋਂਗੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਧਾ ਸਫਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। 2022 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੇਵੀ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕੇਵਲ ਘਰੇਲੂਖਪਤ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਉਤਪਾਦਨ ਘੱਟ ਹੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੱਛੀਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਸਹੀ ਰੱਖਣ, ਫੀਡ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ। ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, "ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ 0.06 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਤਾਲਾਬ

ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਨਦੀ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਤੱਟ ਉੱਪਰ ਸਥਿਤ ਦੋਰੋਂਗੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਧਾ ਸਫਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। 2022 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੇਵੀ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕੇਵਲ ਘਰੇਲੂਖਪਤ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਉਤਪਾਦਨ ਘੱਟ ਹੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੱਛੀਪਾਲਣ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਸਹੀ ਰੱਖਣ, ਫੀਡ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ। ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, "ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ 0.06 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ 2000 ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪਾਏ ਸਨ ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ 400 ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਸਾਲ ਮੱਛੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਵਲ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਅਤੇ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ, ਪਲਵਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ

ਵਪਾਰਕ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਾਲਾਬ ਠੇਕੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ। 2023-24 ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ 150 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 200 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨੀ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੀ।

ਸੋਨਮੋਨੀ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਟੋਭੇ ਵਿੱਚੋਂ ਫੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਵਿੱਚ 2000 ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪਾਏ ਸਨ ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ 400 ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਸਾਲ ਮੱਛੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਵਲ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਅਤੇ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ, ਪਲਵਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ”

ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ, ਉਸਨੇ ਵਪਾਰਕ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਾਲਾਬ ਠੇਕੇ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ। 2023-24 ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ 150 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 200 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨੀ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੀ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੂੰ ਸਸ਼ਕਤ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਸਫਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਆਪਣੀ ਪਹਿਲ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ, ਸਫਲ ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਪੱਦਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ, ਖਾਧ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਸਹਿਯੋਗਾਤਮਕ ਯਤਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਸਾਮ ਰਾਜ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਆਜੀਵਿਕਾ ਮਿਸ਼ਨ, ਸਥਾਨਕ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ (ਐਨਜੀਓ) ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਹਿਲ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੁਦਾਇਕ ਸੰਸਥਾਪਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਲਾਮਬੰਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ 140 ਸੀਆਰਪੀ ਟ੍ਰੇਨਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸਾਨ ਉਤਪਾਦਕ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਉਤਪਾਦਕ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਸਮੁਦਾਇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਹਸਤਾਂਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਐਫਪੀਓ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਹੱਥ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਸਮੂਹ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਆਰਥਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸਫਲ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਸਿਖਲਾਈ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਾਸਰੂਮ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰਕ ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸੰਸਥਾਪਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਬਾਰੇ ਬਲਕਿ ਬਾਲਗ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰੇ ਸੀਆਰਪੀ 25 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 2 ਘੰਟੇ ਦੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੈਸ਼ਨ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ। ਇਹ ਸੈਸ਼ਨ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਈ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੀ ਸਟਾਕਿੰਗ, ਕੁਦਰਤੀ ਖੁਰਾਕ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਾ, ਸਟਾਕਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਅਰਥਸਾਸ਼ਤਰ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਗੱਲਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂਕਰਵਾਉਣਾ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਹਿਰਾਂ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੋਸਟਰ, ਫਲਿੱਪ ਬੁੱਕ, ਖੇਤੀ ਰਿਕਾਰਡ ਬੁੱਕ ਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਵੰਡੀ ਗਈ।

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਖਲਾਈਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਫਪੀਓ ਅਤੇ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ। ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮੂਹਿਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਧੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ

ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੰਚ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਿਸਾਨ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਦੀਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ।

ਐਫਪੀਓ ਅਤੇ ਸੀਆਰਪੀ ਨਵੇਂ ਸਥਾਪਤ ਕਲੱਸਟਰ ਸੂਚਨਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾਜ਼ੀ ਕਿਓਸਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਸਮਾਰਟਫੋਨ ਵਰਗੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਟਿਕਾਉਖੇਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਨਕ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਸਮੁਦਾਇਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਟਿਕਾਉਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸਫਲ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਟਿਕਾਉਖੇਤੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਤ ਅਤੇ ਟਿਕਾਉਵਿਕਾਸ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਦਾ ਰਸਤਾ

ਹੁਣ ਤੱਕ 500 ਸੰਸਥਾਪਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ 7000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋਨਮੋਨੀ ਜਿਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ (ਦੇਖੋ ਬਾਕਸ 1), ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸੀਆਬਪੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਫਲ ਸਿਰਫ ਆਮਦਨੀ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ” ਸੀਆਰਪੀ ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹਿੱਕ ਜੀਵਨ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਅਨੁਭਵ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ”

ਸਫਲ ਦੇ ਇਸ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੱਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਥਾਈ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ, ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੇਟੀਨਾ ਰੇਨਰ

ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਜਨ ਸੰਪਰਕ ਜੂਨੀਅਰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ

ਈਮੇਲ : - bettina.renner@giz.de

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿਨਹਾ

ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲੀਡਰ, ਸਫਲ

ਜੀਆਈਜ਼ੈੱਡ ਖੇਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ, ਗੁਹਾਟੀ

ਮਕਾਨ ਨੰ: 54 (ਏ), ਬੋਨਫੁੱਲ ਪਾਥ

ਗੁਹਾਟੀ - 781038

ਆਸਾਮ

Source : Sustainable Aquaculture

LEISA INDIA, Vol-27, No.1, March 2025, P.16-18

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਸਰੰਖਿਅਣ ਆਸਾਮ ਦੇ ਰਾਭਾ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੱਛੀ ਫੜਨਾ

ਸੌਰਭ ਕੁਮਾਰ ਦੁਬੇ, ਕਲਪਜੀਤ ਗੋਗੋਈ, ਬੇਨ ਬੇਲਟਨ, ਅਰੁਣ ਪਡਿਆਰ,
ਸੁਰੇਸ਼ ਰਾਜੇਂਦ੍ਰਨ ਅਤੇ ਫ੍ਰੈਂਕੋਈਸ ਰਜਤਸ

ਪੂਰਵ-ਉੱਤਰ ਭਾਰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕੁੱਝ ਸਭਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਜਲੀਯ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਤੰਤਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਆਜੀਵਿਕਾ ਦਾ ਅਭਿੰਨ ਅੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸਰੰਖਿਅਤ ਰੱਖਣ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਨਦੀਆਂ, ਧਾਰਾਵਾਂ, ਦਲਦਲੀ ਭੂਮੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਥ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਛੇਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੀਪੁਰ, ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਲਈ, ਕਈ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਉਤਸਵਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕਈ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਉਤਸਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖੈਰੀ ਕਾਸ਼ਾਓ ਉਤਸਵ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਯੋਥਾਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਤਸਵ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਤੰਗਖੁਲ ਜਨਜਾਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਉਤਸਵ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮਾਰਮ ਜਨਜਾਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਰਚ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕਰਜੋਈ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਜਨਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਣੀਆਂ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਜੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁੱਡ ਫ੍ਰਾਈਡੇ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੂਰਦਰਾਜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਈਸਾਈ ਸਮੁਦਾਇ ਜੰਗਲ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ, ਮਕਰ ਸਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਮਾਘ ਬੀਹੁਜਾਂ ਬੋਘਾਲੀ ਬੀਹੁਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਕਟਾਈ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਬੀਹੁਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਭਿੰਨ ਜਾਤੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਇੱਕ ਆਮ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪਾਲਨ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛੱਡਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਨਦੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੀ ਲੋਥਾ ਅਤੇ ਸੁਮੀ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮੇਘਾਲਿਆ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੈ।

ਏਕਤਾ ਦਾ ਜਾਲ ਪਾਉਣਾ : ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਜਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ

ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਪੂਰਵਉਤਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਆਜੀਵਿਕਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉੱਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਸਾਮ ਦੇ ਕਈ ਅਸਰੰਖਿਅਤ ਦਲਦਲੀ ਭੂਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੀਲ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਛੱਡ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਲਦਲੀ ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਆਕਸਬੋ ਝੀਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਘੁਮਾਵਦਾਰ ਨਦੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਟੈਕਟੋਨਿਕ ਡਿਪ੍ਰੈਸ਼ਨ (ਸੀਆਈਐਫਆਰਆਈ 2000) ਕਰਕੇ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਇਹ ਛੱਡ ਤਟਵਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਛੇਰਿਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਉਪਯੋਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੀਲ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਠੇਕੇ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁੱਝ ਬੀਲ ਬੰਦ ਹਨ ਜਦਕਿ ਕੁੱਝ ਦੂਸਰੇ ਬੀਲ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ

ਵਿਲੱਖਣ ਪੈਟਰਨ ਰਾਹੀਂ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਬਾਰਿਸ਼ ਦਾ ਮੌਸਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਬੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਘਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਜਾਲ ਅਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਰਵਾਇਤੀ ਸੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਤਟਵਰਤੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੇ ਕਿਸੀ ਤਿਉਹਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਭਾ, ਬੋਡੋ, ਹਾਜੋਂਗ ਜਿਹੀਆਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਾਰੋ ਅਤੇ ਕੈਬਰਤਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਮਛੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਪਜਾਤੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਸਮੂਹਿਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੇ ਸਮਾਜ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛੱਡੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਰਚ-ਬਸ ਗਈ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਲਈ ਰਾਭਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਲੋਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਉਤਸਵ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਮੀਣ, ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਈਚਾਰ, ਇੱਕਜੁੱਟਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਮਝ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ ਆਸਾਮ ਦੇ ਬਰਜੋਂਗ ਬੀਲ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਜਨਜਾਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬੰਧਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਬਰਜੋਂਗ ਬੀਲ : ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਛੱਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਉਪਲਬਧੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੱਤ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛੱਡਾਂ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ 100,000 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸਾਰੀਆਂ ਛੱਡਾਂ ਦਾ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ (ਐਸਟਸੀ 2011)। ਗੋਲਪਾਰਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਜੋਂਗ ਪਿੰਡ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸਥਿਤ ਬਰਜੋਂਗ ਬੀਲ ਲਗਭਗ 35 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹਿੱਕ ਬਾਰਾਮਾਸੀ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛੱਡ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਗੋਲਪਾਰਾ ਆਸਾਮ ਦੇ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਉੱਤਰੀ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਲ ਜਿੰਜੀਰਾਮ ਨਦੀ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਜਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਦੀ ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਸਹਾਇਕ ਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਘਾਲਿਆ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸੀਮਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਰਜੋਂਗ ਬੀਲ ਆਸਪਾਸ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਤੰਤਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਭੰਡਾਰਣ, ਹੜ੍ਹ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ, ਭੂਜਲ ਪੱਧਰ ਨਿਯਮਨ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਜਲੀਯ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਤੰਤਰ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਮੱਧਮ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛੱਡ ਦੀ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ 500-550 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤਿ

ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਹੈ ਪਰ ਬਰਜੋਗ ਬੀਲ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ, ਵਪਾਰਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ ਅਤੇ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਸਾਮ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨਿਯਮ 1953 (ਸੰਸੋਧਿਤ 2005) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਪ੍ਰਜਣਨ ਦੇ ਲਈ ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਜਣਨ ਸਥਲਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਲਈ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 105 ਦਿਨ (1 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ 15 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ) ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਛੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੁੱਲੇ ਜਲ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਮੱਛਰਦਾਨੀ ਜਾਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਬੀਲ ਸਥਾਨਕ ਜਲਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਹਨ ਜਾਂ ਲੁਪਤ ਹੋਣ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ। ਆਮ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਗਰੁੱਤ, ਜਲ ਕਾਂ, ਘੱਘਿਲ, ਟੀਲ, ਟਟੀਹਰੀ, ਤੁਤਾਰੀ ਅਤੇ ਰਾਮਚਿਰੈਯਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਲ ਭਰ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜਲੀਯ ਬਨਸਪਤੀ ਸਾਲ ਭਰ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗਰਮੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਬੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਬਰਜੋਗ ਬੀਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਮਿਤੀ (ਬੀਐਫਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਗਠਨ 2013 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੁਦਾਇ ਆਧਾਰਿਤ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਰਾਭਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮ ਚੰਦਰ ਰਾਭਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। 2018 ਤੋਂ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੀਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਰੰਘਿਅਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਟਕਰਾਅ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੱਲ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੀਐਫਸੀ ਹਰ ਸਾਲ ਬਰਜੋਗ ਬੀਲ ਉੱਪਰ ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂਕਿ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਬੀਐਫਸੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਹਰ ਮਛੇਰੇ ਤੋਂ 30 ਰੁਪਏ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਬੀਐਫਸੀ ਲਈ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਲਈ, ਬੀਐਫਸੀ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੇੜੇ ਦੇ ਜਲਗ੍ਰਹਿਣ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਗਾਦ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬੀਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬੰਨ ਬਣਵਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਪਰਿਯੋਜਨਾ ਲਈ ਆਸਾਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਬੀਐਫਸੀ ਨੇ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਛੰਨ ਦੇ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਦੇ ਸਰੰਘਿਅਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬਾਹੋ ਉਤਸਵ - ਰਾਭਾ ਜਨਜਾਤੀ ਦਾ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਉਤਸਵ ਰਾਭਾ ਜਨਜਾਤੀ ਆਸਾਮ ਦੇ ਸਭਤੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਨਜਾਤੀ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਜੀਵੰਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। (ਬੋਰਦੋਲੋਈ 1987)। ਉਹ ਮਹਾਨ ਤਿੱਬਤੀ-ਬਰਮੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੰਡੋ-ਮੰਗੋਲਾਇਡ ਮੂਲ ਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਭਾ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਸਾਮ ਦੇ ਗੋਲਪਾਰਾ, ਕਾਮਰੂਪ, ਬੋਂਗਾਈਗਾਓ, ਕੋਕਰਾਝਾਰ ਅਤੇ ਦਰੰਗ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹਨ। ਰਾਭਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮੌਖਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭਜਨਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਰੰਘਿਅਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਰਾਭਾ ਸਮਾਜ ਆਪਣੀ ਜਨਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਤ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਹੈ।

ਰਾਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲ-ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਦਰਿਆਵਾਂ, ਬੀਲਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀਆਂ ਪਕੜਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਟਿਕਾਊ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਪੱਦਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਰਾਭਾ ਜਨਜਾਤੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਸੰਬੰਧ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਭਰਪੂਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਭਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਨੂੰ ਬਾਹੋ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਰਜੋਗ ਬੀਲ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਸਾਮੀ ਪੰਚਨਾਮੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨੇ ਚੋਤ (ਮਾਰਚ) ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਦੁਪਨੋਈ, ਤਿਰਿਕਲਾ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜ ਮੇਘਾਲਿਆ ਤੋਂ ਵੀ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ 10,000 ਦੇ ਲਗਭਗ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਰਾਭਾ, ਗਾਰੋ, ਬੋਡੋ, ਕੈਬਰਤਾ, ਰਾਜਬੋਗਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕਲੀਤਾ ਆਦਿ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ।

ਮਹਿਲਾਵਾਂ, ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਹਰ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਕੁੱਲ ਇਕੱਠ ਦਾ 55 ਤੋਂ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਛੇਰੇ ਆਪਣੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕੁੱਝ ਦੂਰ-ਦੂਰਡੇ ਦੇ ਮਛੇਰੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਪਿੱਕਅੱਪ ਵੈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਨੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕ ਪੈਦਲ ਜਾਂ ਸਾਈਕਲ ਰਾਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਸਮੂਹ ਆਪਣਾ ਖੁਦ ਦਾ ਭੋਜਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਬਾਕੀ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਫੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਚੌਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਬੀਅਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਛੇਰੇ ਬਾਹੋ ਵਿੱਚ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਜਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਖਪਤ ਦੇ ਲਈ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਇਸ ਸਮੂਹਿਕ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਮਿਲ-ਜਬਲ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਥੀ ਮਛੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਜਾਤੀ ਸਮੁਦਾਇ ਆਪਣੀ ਹਰ ਉਪਲਬਧੀ ਉੱਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਉੱਚ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਕੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ ਵੀ, ਜੋ ਵੀ ਮੱਛੀ ਪਕੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਦਲਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤਕਨੀਕਾਂ

ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਥਾਨਕ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹਸਤਾਂਤਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਤਰੀਕੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ, ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਛੰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸੰਦਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਕਾਰਕ ਜਿਵੇਂਕਿ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕਤਾ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਸਟਾਕ ਦੀ ਕਿਸਮ ਅਤੇ ਆਕਾਰ, ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਲਿੰਗ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਆਦਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਹੋ ਦੌਰਾਨ, ਬਰਜੋਗ ਬੀਲ ਵਿਖੇ ਰਾਭਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੁਦਾਇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੂਪ ਜਾਲ, ਲਿਫਟ ਜਾਲ, ਟੋਕਰੀਆਂ, ਕਾਸਟ ਜਾਲ ਅਤੇ ਭਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਜਾਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਹਿਲਾ ਮਛੇਰੇ ਲਿਫਟ ਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੌਰੋਗੀ ਜਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਪੁਰਸ਼ ਮਛੇਰੇ ਪੋਲੋ ਅਤੇ ਜੁਲੂਕੀ ਜਿਹੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਅਕਸਰ ਸਕੂਪਿੰਗ ਔਜ਼ਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਜਾਕੋਈ, ਚਲੋਨੀ ਅਤੇ ਖੋਰਾਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮੁਦਾਇ ਜੋ ਵੀ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਂਸ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ

ਸਵਦੇਸ਼ੀ-ਪ੍ਰੀਤਰਿਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਮੱਛੀਆਂ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਸਮੁਦਾਇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਦੇ ਲਈ ਗੋਬ ਜਾਂ ਕੰਡੂਦੇ ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਭਾ ਸਮੁਦਾਇ ਦੁਆਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਉਪਕਰਨ ਆਪਣੀਆਂ ਆਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਲੱਖਣ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।

- ਪੋਲੇ ਅਤੇ ਜੁਲੂਕੀ ਮੱਧਮ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਜਿਵੇਂਕਿ ਮੁਰੇਲ, ਕਾਰਪ ਅਤੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੇ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਹਨ।
- ਇਹ ਕੋਨ ਜਾਂ ਘੰਟੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਜਾਲ ਬਾਰੀਕ ਬੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਡੁਬੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੱਥ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਲਈ ਉਪਰ ਦੀ ਮੋਰੀ ਤੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਚਾਲੋਨੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਕਰਨ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਂਸ ਦੀ ਚਟਾਈ ਤੋਂ ਬਣੀ ਇੱਕ ਤਸ਼ਤਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਲਾਕਾਰ ਛਾਣਨੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤੈਰਦੇ ਜਲੀਯ ਖਰਪਤਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਲਕੁੰਭੀਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਛਾਣਨੀ ਉਪਰ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਆਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਕੋਸ, ਹਾਨਾ ਅਤੇ ਜਖਰਾ ਨਾਮ ਦੇ ਭਾਲੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 20-25 ਬਾਂਸ ਦੇ ਨੁਕੀਲੇ ਟੁਕੜੇ ਜਾਂ ਕੰਡਿਆਲੇ ਸਿਰੇ ਵਾਲੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ 2.5 ਤੋਂ 3 ਮੀਟਰ ਬਾਂਸ ਦੇ ਖੰਭੇ ਦੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਕਸ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਦੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੈਟਫਿਸ਼, ਮੁਰੇਲ, ਕਾਰਪ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਈਲ ਜੋ ਜਲੀਯ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਰਮ, ਚਿੱਕੜ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਨਪਦੀ ਹੈ।

ਐਸਆਈਐਸ ਦੀ ਭਰਪੂਰਤਾ ਦਾ ਜਸ਼ਨ : ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ

ਫੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀਆਂ 39 ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ 10 ਗਣਾਂ ਅਤੇ 18 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੋਟੀਆਂ ਦੇਸੀ ਮੱਛੀ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ (ਐਸਆਈਐਸ) ਹਨ। ਐਸਆਈਐਸ ਮਾਨਕ ਲੰਬਾਈ 25 ਸੈ.ਮੀ. ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਸੁਪਰਫੂਡ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਖਣਿਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਬੋਧਾਤਮਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਸਸਤੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਐਸਆਈਐਸ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ

ਇਸਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਐਸਆਈਐਸ ਡਾਰੀਕੋਨਾ (ਏਸੇਮਸ ਡੇਨਰਿਕਾ), ਮੋਲਾ (ਏਂਬਲੀਫੈਰਿਜੋਡੋਨ ਮੋਲਾ), ਪੁਥੀ (ਪੰਟੀਅਸ ਸੋਫੋਰ, ਪੇਥੀਆ ਕੋਚੋਨਿਯਸ), ਖੋਲਿਹੋਨਾ (ਟ੍ਰਾਈਕੋਗੈਸਟਰ ਫਾਸਿਆਟਾ), ਸਿੰਗੋਰਾ (ਮਿਸਟਸ ਤੇਂਗਾਰਾ), ਕੋਕਿਲਾ (ਜ਼ੇਨੋਟੋਡੋਨ ਕੈਂਸਿਲਾ), ਤੁਰਾ (ਮੈਕ੍ਰੋਗੈਥਸ ਅਰਲ), ਬਾਮੀ (ਮਾਸਟੇਸੇਂਬਲਸ ਆਰਮੈਂਟਸ), ਚੰਦਾ (ਚੰਦਾ ਨਾਮਾ), ਪਾਵੇ (ਓਮਪੋਕ ਪਾਬੋ), ਕਾਵੇਈ (ਅਨਾਬਾਸ ਟੇਸਟੂਡੀਨਸ), ਚੇਂਗੋਲੀ (ਚੰਨਾ ਗਚੁਆ) ਅਤੇ ਗੋਰੋਈ (ਚੰਨਾ ਪੰਕਟਾਟਾ) ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਅਲ (ਚੰਨਾ ਸਿਟਰਿਏਟਾ), ਚੀਤਲ (ਚਿਤਾਲਾ ਚਿਤਾਲਾ) ਅਤੇ ਬਰਾਲੀ (ਵੱਲਾਗੋ ਅੱਟੂ) ਆਮ ਹਨ। ਮਛੇਰੇ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੇਕੜੇ ਵੀ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨ ਦੇ ਉਤਸਵ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਅਕਤੀ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀ

ਔਸਤ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਮਿਲਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਐਸਆਈਐਸ 250 ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1.5 ਕਿਲੋ ਤੱਕ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ 2.5 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਸਾਮ ਦੇ ਵਿਅੰਜਨ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਐਸਆਈਐਸ (ਮੱਛੀ ਆਧਾਰਿਤ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥ) ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤਾਜ਼ਾ, ਸੁੱਕੀ ਅਤੇ ਖਮੀਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਨੇ ਐਸਆਈਐਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਰਿਕ ਮੱਛੀ ਆਧਾਰਿਤ ਖਾਧ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਸਰੰਖਿਅਣ ਦੇ ਲਈ ਅਮੀਰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸੁੱਕੀਆਂ ਐਸਆਈਐਸ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੋਲਾ ਅਤੇ ਪੁਥੀ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਮਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਥੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਖਮੀਰੀ ਉਤਪਾਦ ਸ਼ਿਡੋਲ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਾਣ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਜਨਜਾਤੀ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੱਛੀ ਆਧਾਰਿਤ ਉਤਪਾਦ ਹੁਕਾਤੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੁਕਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਐਸਆਈਐਸ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਔਸ਼ਧੀ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਮੁੱਲ ਹੈ।

ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਆਜੀਵਿਕਾ ਅਤੇ ਸਰੰਖਿਅਣ ਦਰਮਿਆਨ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣਾ

ਬੀਐਫਸੀ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਬਾਰਜੋਗ ਬੀਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਛੇਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਕਾਰਨ ਕਈ ਪ੍ਰੀਤਰਿਕ ਮਛੇਰੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਆਧਾਰਿਤ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨਰੇਂਦਰ ਰਾਭਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ, ਬੀਲ ਦੇ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਐਫਸੀ ਨੇ ਬੀਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁੱਝ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਜ਼ੋਨ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰੰਖਿਅਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਫੈਲਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਬੀਲ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਉੱਪਰ ਲੱਗੀ ਰੋਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨਹੀਂ ਹਨ ਫਿਰ ਵੀ ਬੀਐਫਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਇਸਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਰੇਂਦਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਹੋ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੀਲ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਆਕ੍ਰਿਸ਼ਤ ਹੋਣਗੇ। ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹੋ, ਜੋ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਬੀਲ ਦੇ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤਿਓਹਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਲਚਲ ਕਾਰਨ ਬਦਬੂਦਾਰ ਗੈਸਾਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੂਨ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਬੀਲ ਨੂੰ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮਾਨਸੂਨ ਬਾਰਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਜਣਨ ਅਤੇ ਜਲੀਯ ਬਨਸਪਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚਰਨ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਲਈ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦਖਲਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬੀਲਾਂ ਨੂੰ ਠੇਕੇ ਉੱਪਰ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਮਛੇਰਾ ਸਮੁਦਾਇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰੀਤਰਿਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਔਕੜ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਹਤਰ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੁਦਾਇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੇ ਟਿਕਾਉਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਪਸੰਹਾਰ

ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਮੱਛੀ ਫੜ੍ਹਨ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਾਇਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਮਾਜਿਕ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਉਤਪ੍ਰੇਰਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਠੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਛੀ ਫੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜ੍ਹਨ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀ ਫੜ੍ਹਨਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਥਾਨਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜ੍ਹਨਾ ਸਮਾਜ ਲਈ ਆਜੀਵਿਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਟਿਕਾਊ ਸਰੋਤ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜ੍ਹਨ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ

ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਨੇ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮਛੇਰਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਮੱਛੀ ਫੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਫੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਅਤੇ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ : ਇਹ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸੰਸਕਰਨ ਹੈ : ਦੁਬੇ ਐਸਕੇ, ਗੋਗੋਈ ਕੇ, ਬੋਲਟਨ ਬੀ, ਪਡਿਆਰ ਏ ਅਤੇ ਰਜਤਸ ਐਫ. 2023. ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਸੰਭਾਲ : ਆਸਾਮ ਦੇ ਰਾਭਾ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਛੀਆਂ ਫੜ੍ਹਨ। ਪੇਨਾਂਗ, ਮਲੇਸ਼ੀਆ: ਵਰਲਡਫਿਸ਼ : ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ : 2023-16।

Source : Sustainable Aquaculture LEISA INDIA, Vol-27, No.1, March 2025, P.26-30

Connect with us on

Read Now!

<http://www.leisaindia.org>
<https://hindi.leisaindia.org/>
<https://kannada.leisaindia.org/>
<https://tamil.leisaindia.org/>
<https://telugu.leisaindia.org/>
<https://punjabi.leisaindia.org/>
<https://marathi.leisaindia.org/>

ਨੀਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨਾ

ਨੀਲਕੰਠ ਮਿਸ਼ਰਾ

ਨੀਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਆਰਥਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ, ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਸਥਾਪਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਆਜੀਵਿਕਾ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਚੀਲੀ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਆਧਾਰਿਤ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਖਾਧ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮਛੂਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਕਿਸਾਨਾਂ - ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ, ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸੰਪਰਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਲਜੀਵਿਕਾ, ਇੱਕ ਮੋਹਰੀ ਸੰਸਥਾ ਜੋ ਕਿ ਜਲੀਯ ਆਜੀਵਿਕਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਪਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ, ਇਸਨੇ ਦੁਹਰਾਏ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ, ਸਮੁਦਾਇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਮਾਡਲਾਂ, ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਡਿਜੀਟਲ ਹੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਲਾਗੂਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਂਗਿਕ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਲੇਖ ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਖਲਾਂ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲਚੀਲੇ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਆਧਾਰਿਤ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੀਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਆਰਥਿਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਨੀਂਹ ਰੱਖਣਾ : ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਆਧਾਰਿਤ ਆਜੀਵਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗਿਕ ਪਰੀਖਣ

2013 ਵਿੱਚ ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਲ ਸੰਕਟ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਆਧਾਰਿਤ ਆਜੀਵਿਕਾ ਦੀ ਵਿਵਹਾਰਿਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂਕੀਤੀ। ਛੇ ਸੂਬਿਆਂ - ਮਲਕਾਨਗਿਰੀ (ਓੜੀਸ਼ਾ), ਬਾਂਕੁਰਾ (ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ), ਪਲਾਮੂ (ਝਾਰਖੰਡ), ਮਧੂਬਨੀ (ਬਿਹਾਰ), ਮਹਿਬੂਬਨਗਰ (ਤੇਲੰਗਾਨਾ) ਅਤੇ ਦੇਵਾਸ (ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਾਇਲਟ ਪਰਿਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿੱਥੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਵਰਖਾ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤੀ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਰਭਰ ਸਨ। ਮੌਸਮੀ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ, ਸਮੁਦਾਇਕ ਸੰਸਥਾਪਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਆਜੀਵਿਕਾ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਾਬ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਮੱਛੀ ਬੀਜ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਜੋੜਨਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਘਰੇਲੂ ਆਮਦਨੀ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਲਈ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟਿਕਾਊ ਆਰਥਿਕ ਮਾਡਲ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਤਕਨੀਕੀ ਗਿਆਨ ਹੀ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਸੋਚੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਮੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ।

ਇਸਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂਕਿ ਜਲ ਸੰਕਟ

ਅਤੇ ਅਨਿਯਮਿਤ ਵਰਖਾ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਖੇਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਦਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਝੋਨਾ-ਮੱਛੀ ਦੀ ਖੇਤੀ, ਖੇਤੀ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਪੋਸ਼ਕ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਪਲਬਧੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਮਨਰੋਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੇਂਡੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਕੇ ਤਾਲਾਬਾਂ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਢਾਂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ।

ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ : ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਿੰਜਰਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਿਤ ਕਰਨਾ

ਆਪਣੇ ਪਾਇਲਟ ਪੜਾਅ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੇ ਸਬਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਆਂਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸੂਬਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਰਿਸਥਿਤਕੀ ਤੰਤਰ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਪਰਿਕ ਤਾਲਾਬ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਤਾਲਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਜਰਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਸਕੇ।

ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਪੰਜ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ 1500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਦੀਵਾਸੀ ਮਛੇਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚ ਬਾਂਸ ਆਧਾਰਿਤ ਪਿੰਜਰੇ ਬਣਾਉਣ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਰੁਹਿੰਗੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪਿੰਜਰਾ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਪਹਿਲ ਨੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਨ ਉੱਪਰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਹਾਰਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ।

ਵਿਜੈਨਗਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਜਿੱਥੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਵੈ-ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਸੰਚਾਨਨ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਪਿੰਜਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ, ਬਿਹਤਰ ਚਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਲਖੇਤੀ ਉਦਮੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਬੀਜ ਪਾਲਣ, ਮੁੱਲ ਸੰਵਰਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਹਿਭਾਗਿਤਾ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਉਦਮ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਫਲ-ਫੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਮੁਦਾਇਕ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਪਿੰਜਰਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਲਈ ਸਹਿਕਾਰੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਮਾਡਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਲਾਭ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਵਿੱਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਨੇ ਪੂੰਜੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਆਸਾਨ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਾਲੇ ਉਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਮਿਲੀ।

ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਰੂਪ ਦੇਣਾ - ਐਕਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਮਾਡਲ

ਢਾਂਚਾਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ,

ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਐਕੂਆ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜੋ ਕਿ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਆਧੁਨਿਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਿਵਹਾਰਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਐਕੂਆ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਜਲ ਗੁਣਵੱਤਾ ਮੁਲਾਂਕਨ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ, ਹੈਚਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਬਾਇਓਫਲਾਕ ਤਕਨੀਕ, ਪਿੰਜਰਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ, ਹਾਈਡ੍ਰੋਪੋਨਿਕਸ ਅਤੇ ਐਕੂਆਪੋਨਿਕਸ ਅਤੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮੱਛ. ਦੇ ਚਾਰੇ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਆਦਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬਿਹਾਰ, ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਅਤੇ ਝਾਰਖੰਡ ਵਿੱਚ 7 ਐਕੂਆ ਸਕੂਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿੱਥੋਂ 12,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਕੂਆ ਸਕੂਲ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੈੱਟਵਰਕ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਹਿਲਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨੇ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਉੱਦਮੀ ਹੁਨਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ

ਹੈ।

ਡਿਜੀਟਲ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ : ਈ-ਮਤਸਯ ਮਿੱਤਰ ਪਹਿਲ

ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਪੂਰਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਈ-ਮਤਸਯ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਬਹੁਭਾਸ਼ੀ ਚੈਟਬਾਟ ਆਧਾਰਿਤ ਸਲਾਹ ਸੇਵਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਉੱਤਮ ਤਕਨੀਕਾਂ, ਰੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਡਿਜੀਟਲ ਪਹਿਲ ਨਾਲ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨਯੋਗ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਆਈਓਟੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਰਟ ਤਾਲਾਬ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਪਾਇਲਟ ਪਰੀਖਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਂਸਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀਐੱਚ, ਘੁਲੀ ਆਕਸੀਜਨ ਅਤੇ ਅਮੋਨੀਆ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ

ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਮੱਛੀ ਪਕੜਨਾ

ਵਿਜੈਨਗਰਮ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਚੀਪੇਂਟਾ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ, ਓੜੀਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਡੀਕੱਲਾਵਲਾਸਾ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਪੇਂਡਾਗੰਡਾ ਕੁੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਵਰਨਮੁਖੀ ਨਦੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਨਦੀ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਇੱਕ ਦਰਮਿਆਨਾ ਸਿੰਚਾਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਹੈ। ਸਵਰਨਮੁਖੀ ਨਦੀ ਨਾਗਾਵਲੀ ਨਦੀ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਨਦੀ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਬਸ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਸਮੇਂ ਬਦਲਣ ਲੱਗੇ ਜਦ ਇੱਕ ਐਨਜੀਓ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਐਨਜੀਓ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ - ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਐਕੁਏਟਿਕ ਲਾਈਵਲੀਹੁੱਡ - ਜਲਜੀਵਿਕਾ। ਟਾਟਾ ਸਮੂਹ ਦੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸ਼ਾਖਾ ਟਾਟਾ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ, ਐਨਜੀਓ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰਵਾਇਆ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਨਵਰੀ 2016 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਟਾਟਾ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਫੀਲਡ ਲੀਡ ਪਦਮਾਕਰ ਬੋਸਾ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਮਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ।

ਨੀਲਮੱਥਲੀ ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਪਦਮਾਕਰ ਨੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀ ਪਿੰਜਰੇ ਵਾਲੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਝਿਜਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਾਲ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 40 ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਲ੍ਹਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰਵਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪੁਣੇ ਦੇ ਭਿੰਡੇ ਜਲ ਕੁੰਡ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪੇਂਡੂਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੇ ਐਨਜੀਓ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ 6000 ਤੋਂ 8000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤਿ ਮਹੀਨਾ ਕਮਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੋਡੀਕੱਲਾਵਲਾਸਾ ਤੋਂ 10 ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ।

ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਹੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਬਾਂਸ ਵਰਗੀ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਿੰਜਰਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। (ਈ-ਕਾਮਰਸ ਮੰਚ ਮੱਛੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਪਿੰਜਰੇ 1.2 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਵੇਚਦੇ ਹਨ।) ਇਸਨੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਦੇਖਭਾਲ, , ਸਜਾਵਟੀ ਮੱਛ. ਪਾਲਣ, ਮੱਛੀ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ।

ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੱਛ. ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਪਿੰਜਰੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਣ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਰੋਗਮੁੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਮੱਛੀਆਂ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਕੇ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਛੀਆਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਿੰਜਰੇ ਨੂੰ ਢਕਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ।

ਗਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਵੈ ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹ ਦੀਆਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 9 ਅਕਤੂਬਰ 2017 ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਗਭਗ 65 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਵਜਨ ਦੀ 5000 ਉਂਗਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਵੇਚੀਆਂ ਅਤੇ 10,800 ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇਂਡਲ ਰਾਓ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਹੁਣ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾ ਨੇ ਵੀ ਟਿਕਾਉਆਮਦਨੀ ਉੱਪਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਏਨੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।"

ਕੋਡੀਕੱਲਾਵਲਾਸਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਮਿਸ਼ਰਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਐਨਜੀਓ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ 10,000 ਤਾਲਾਬਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। 2017 ਵਿੱਚ, ਟਾਟਾ ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਨੇ ਆਂਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਾਰ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ (ਵਿਸ਼ਾਖਾਪਟਨਮ, ਵਿਜਿਆਨਗਰਮ, ਸ਼੍ਰੀਕਾਕੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨੰਤਪੁਰ) ਵਿੱਚ 160 ਤੋਂ ਵੱਧ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕੁਸ਼ਲ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਐਨਜੀਓ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨਕ ਉੱਦਮਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 1.1 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ।

ਨੋਟ: ਇਹ ਮੂਲ ਲੇਖ ਜੋ ਇੰਡੀਆ ਵਾਟਰ ਪੋਰਟਲ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ, ਉਸਦਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਸੰਸਕਰਣ ਹੈ।

<https://www.indiawaterportal.org/people-and-culture/culture/fishing-survival>

ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਵੈ-ਸਹਾਇਤਾ ਸਮੂਹਾਂ (SHGs) ਨੇ ਪਿੰਜਰਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ (cage fisheries) ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਬਣੇ

ਸਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨੁਕਸਾਨ ਘੱਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤਾ ਅਤੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਲਈ, ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਬਲਾਕਚੇਨ ਆਧਾਰਿਤ ਟਰੇਸੇਬਿਲਿਟੀ ਸਿਸਟਮ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ, ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੀਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਭਵਿੱਖ : ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ

ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਯਾਤਰਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਟਿਕਾਊਪਣ ਦੇ ਚਾਲਕ ਵਜੋਂ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਗਾਏ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ :

- ਈ ਮਤਸਯ ਮਿੱਤਰ ਰਾਹੀਂ 1 ਲੱਖ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਤੱਕ ਡਿਜੀਟਲ ਸਲਾਹ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਲੜੀ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਦੇ
- ਲਈ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨਾ। ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼
- ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਛੱਭਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਲਈ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਢਾਂਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਮੰਡੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ
- ਈਕੋ-ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਅਤੇ ਟਰੇਸੇਬਿਲਿਟੀ (ਜਿੱਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ) ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ। ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉੱਦਮੀਆਂ ਤੱਕ ਸੂਖਮ ਵਿੱਤੀ
- ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ ਨੂੰ
- ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਲਵਾਯੂਸਮਾਰਟ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਅਭਿਆਸਾਂ

ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਉੱਦਮ ਮਾਡਲ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਇੱਕ ਲਚੀਲੇ, ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਵਾਵਾਵਰਣ ਪੱਖੋਂ ਟਿਕਾਊਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਯਤਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੀਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਛੇਰੇ ਅਤੇ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਜਲੀਯ ਖੇਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ।

ਖੋਜ, ਨੀਤੀਆਂ ਲਈ ਵਕਾਲਤ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਕ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਲਜੀਵਿਕਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨੀਲਕੰਠ ਮਿਸ਼ਰਾ
ਸੀਈਓ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ
ਜਲਜੀਵਿਕਾ,

11, ਸਨੇਹਕੁੰਜ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟਸ,
ਜੰਭੁਲਕਰ ਚੌਕ, ਵਿਕਾਸ ਨਗਰ, ਵਨੌਰੀ,
ਪੁਣੇ - 4110140

ਭਾਰਤ

ਈਮੇਲ : neelkanth.mishra@jaljeevika.org

Source : Sustainable Aquaculture.

LEISA INDIA, Vol-27, No.1, March 2025, P.33-36

Follow us on:

<https://www.facebook.com/amefoundation/>

https://www.instagram.com/leisa_india/